

Tips bij het thema

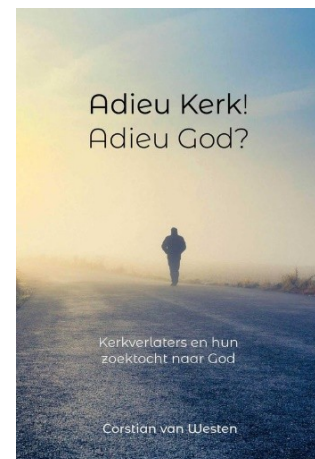
- Het onderzoeksverslag naar kerkverlating binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) (GKv) vormde de aanleiding voor de studiedag 'Mij niet meer gezien' in 2019. Het verslag is te vinden op:
<https://docplayer.nl/135123017-Mijn-kerk-onderzoeknaar-stille-kerkverlating-in-degereformeerde-kerkenvrijgemaakt-anno-2018.html>

- Vanuit diezelfde kerken is voor de eigen achterban materiaal ontwikkeld voor gesprek binnen de lokale geloofsgemeenschap. Dit gaat over een specifieke vorm van kerkverlating, namelijk wanneer kerk- of gezinsleden zich niet alleen onttrekken aan de kerk, maar ook het geloof achter zich laten.

'We zien dat in het verleden er in de gemeente en in families letterlijk banden verbroken werden wanneer er sprake was van geloofsverlating ... Hoe is dat aan het veranderen? En hoe gaan we pastoraal daarin met elkaar om in de gemeente? En wat betekent dit voor familieverbanden en gezinssituaties?'

Deze site biedt materiaal voor jongeren, ouders, kringen en ambtsdragers:
<https://www.praktijkcentrum.org/thema/geloofsverlating/>

- Corstian van Westen publiceerde in 2019 een boek met vele tientallen, vaak persoonlijke verhalen van kerkverlaters. Sommige van hen zijn later opnieuw bij een kerkelijke gemeenschap betrokken geraakt, anderen niet. Belangrijk materiaal voor pastores en kerkelijk werkers!
Adieu Kerk! Adieu God? Kerkverlaters en hun zoektocht naar God (Westervoort: Great Life Publishing).

- In dit *Handelingen*-nummer over kerkverlating komt in de artikelen van Sonnenberg en Schaeffer het boek van Ruth Perrin, *Changing Shape. The Faith Lives of Millennial* (London: SCM Press, 2020) ter sprake. Dit boek geeft een uitvoerig overzicht van onderzoeken in het Angelsaksische taalgebied, en beschrijft hoe *millennials* (geboren tussen ruwweg 1980 en 2000) achteraf hun (geloofs)leven bezien. Wat waren en zijn belangrijke knooppunten voor hen om al dan niet betrokken te blijven bij hun kerkgemeenschap? Een zeer leesbaar en inzichtrijk onderzoeksverslag.

- Begin dit jaar verscheen een boek waarin prominente vertegenwoordigers van zowel de rooms-katholieke als de protestantse geloofsgemeenschappen beschrijven waarom de kerk volgens hen van belang is. Daarmee geven ze stem aan hun 'hoopvolle perspectief' op kerkverlating: Gerard de Korte e.a., *Daarom blijf ik bij de kerk* (Baarn: Adveniat, 2020).

rk **Daarom** blijf i
 arom blijf ik bij
 jf ik bij de kerk I
 ij de kerk Daaror

kerk Met bijdragen van Daaron
 f ik Gerard de Korte René bij de
 erk de Reuver Anima Christi De
 m Thomas Quartier Manon bli
 c bij Vanderkaa Jos Moons de k
 erk Herwi Rikhof Bram van Daa
 rom de Beek Karin van blijf ik
 de den Broeke en anderen kerk

- Godsdienstsocioloog Gerard Dekker heeft in zijn boeken *De stille revolutie. De ontwikkeling van de Gereformeerde Kerken in Nederland tussen 1950 en 1990* (Kampen: Kok, 1992) en *De doorgaande revolutie: de ontwikkeling van de Gereformeerde Kerken in perspectief* (Barneveld: Vuurbaak, 2013) zowel materiaal over de kerkelijke ontwikkelingen van gereformeerde kerken als duiding hiervan beschreven.

- Het perspectief van de Gereformeerde Bond binnen de Hervormde Kerk (en Protestantse Kerk in Nederland) is beschreven door Teus van de Lagemaat in: *De stille evolutie. Individualisering in de Gereformeerde Bond* (2018) – in te zien via: <https://research.vu.nl/en/publications/de-stille-evolutie-individualisering-in-de-gereformeerde-bond>

- Het boek *Still. Notes on a Mid-Faith Crisis* (New York: HarperOne, 2012) is geschreven door Lauren F. Winner. Opgevoed in de Joodse religie is ze nu als docent aan een seminarie vanuit christelijke levensovertuiging werkzaam. Eerlijk en krachtig beschrijft ze hoe de kerk, liturgie en gemeenschap haar geloof door tijden van kleurloosheid en falen heen dragen. Een verrijkend, verruimend en persoonlijk perspectief van hoop voor wie geloven niet gemakkelijk vindt.

- In dit boek uit 2015, *Waar blijft de kerk? Gedachten over opbouw in tijden van afbraak* (Baarn: Adveniat), schetst Erik Borgman (hoogleraar Publieke theologie en directeur van het Tilburg Cobbenhagen Center van de Universiteit van Tilburg) eveneens een hoopgevend perspectief op kerk-zijn. Misschien te idealistisch volgens de een, misschien te rooms-katholiek volgens de ander – maar in elk geval overtuigd en gedreven met oog voor de weerbarstigheid van kerk-zijn.

- Het initiatief *Kerk2030* (www.kerk2030.nl) biedt vanuit drie kleine protestantse kerken een manier om de weg van geloven te gaan – en dat nadrukkelijk *als kerk*. Waar veel boeken of brochures vooral het *waarom* en het *dat* van kerkvernieuwing benadrukken of praktische handvatten geven voor het *hoe* van kerkvernieuwing, benadrukt dit initiatief nadrukkelijk de gezamenlijke zoektocht naar en contextualisatie van kerk-zijn. Mede vanuit de Theologische Universiteit Kampen is Hans Schaeffer als onderzoeker aan dit initiatief verbonden: 'Ik zie *Kerk2030* als 'een' (heilzame en lokale) manier om als kerk antwoord te geven op kerkverlating.'

